Gmina Kamienica Polska

Strategia Rozwoju

Gminy Kamienica Polska

na lata 2016-2025

przygotowana przez

REMEDIS SA

ul. Petera Mansfelda 4
60-855 Poznań
tel. +48 61 665 78 00
fax +48 61 665 78 09
remedis@remedis.eu

NIP: 781-179-27-48
REGON: 300464078
KRS: 0000270485
Kapitał zakładowy: 6.330.010,20 zł

1. WSTĘP 7
1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA STRATEGII GMINY KAMIENICA POLSKA 8
1.2. METODYKA PRAC NAD STRATEGIĄ 9
1.3. MIEJSCE DOKUMENTU WŚRÓD DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH 11
1.4. STRATEGIA ROZWOJU GMINY KAMIENICA POLSKA NA LATA 2001-2015 13
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO GOSPODARCZEJ GMINY KAMIENICA POLSKA – ANALIZA JAKOŚĆI ŻYCIA 17
2.1 PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO 18
2.1.1. RYS HISTORYCZNY 18
2.1.2. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA I SIEĆ OSADNICZA 20
2.1.3. ZASOBY NATURALNE I WARUNKI PRZYRODNICZE GMINY 22
2.1.4. WALORY KULTUROWE GMINY 26
2.2. SFERA SPOŁECZNA 32
2.2.1. DEMOGRAFIA 32
2.2.2. RYNEK PRACY 38
2.2.2.1 BEZROBOCIE 38
2.2.3. UCZESTNICTWO W KULTURZE 40
2.2.4. MIESZKALNICTWO 41
2.3. SFERA GOSPODARCZA 41
2.3.1. ROLNICTWO 41
2.3.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ 43
2.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA 46
2.4.1. KOMUNIKACJA 46
2.4.2. INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA 46
2.4.2.1 SIEĆ WODOCIĄGOWA 46
2.4.2.2 SIEĆ KANALIZACYJNA 47
2.4.3. GOSPODARKA ODPADAMI 47

2.4.4. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA I GAZOWA 48
2.4.4.1 SIEĆ ELEKTROENERGETYCZNA 48
2.4.4.2 SIEĆ GAZOWA 49
2.4.5. INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACYJNA 50
2.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA 50
2.5.1. EDUKACJA 50
2.5.2. KULTURA I SPORT 52
2.5.3. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA 56
2.5.3.1 OCHRONA ZDROWIA 56
2.5.3.2 POMOC SPOŁECZNA 56
2.5.4. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE 57
2.6. MOŻLIWOŚCI INWESTYCYJNE GMINY 59
3. ANALIZA STRATEGICZNA GMINY KAMIENICA POLSKA 61
3.1. BILANS STRATEGICZNY GMINY KAMIENICA POLSKA 62
3.1.1. BILANS STRATEGICZNY W OBSZARZE ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ 62
3.1.2. BILANS STRATEGICZNY W OBSZARZE STANU ŚRODOWISKA 63
3.1.3. BILANS STRATEGICZNY W OBSZARZE ROZWOJU GOSPODARCZEGO 65
3.2. ANALIZA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO GMINY KAMIENICA POLSKA 66
3.2.1. POTENCJAŁ ROZWOJOWY W OBSZARZE ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ ... 67
3.2.2. POTENCJAŁ ROZWOJOWY W OBSZARZE STANU ŚRODOWISKA 68
3.2.3. POTENCJAŁ ROZWOJOWY W OBSZARZE ROZWOJU GOSPODARCZEGO 69
4. WYBÓR STRATEGII GMINY KAMIENICA POLSKA 71
4.1. ZASADY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY KAMIENICA POLSKA 72
4.2. ANALIZA SWOT/TOWS GMINY KAMIENICA POLSKA 73
4.2.1. KONSULTACJE SPOŁECZNE 73
4.2.2. ANALIZA SWOT GMINY KAMIENICA POLSKA NA PODSTAWIE PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH 74

4.2.3. ANALIZA SWOT GMINY KAMIENICA POLSKA (ILOŚCIOWA) 76
4.3. WIZJA ROZWOJU GMINY KAMIENICA POLSKA 81
5. CELE STRATEGICZNE I PROGRAMY OPERACYJNE GMINY KAMIENICA POLSKA 82
5.1. PROGRAMY REALIZUJĄCE CEL „ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ POTENCJAŁ EKOLOGICZNY GMINY" 83
5.2. PROGRAMY REALIZUJĄCE CEL „DOSKONALENIE STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ" 88
5.3. PROGRAMY REALIZUJĄCE CEL „SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE" 93
6. STRATEGIA KAMIENICA POLSKA A INNE DOKUMENTY STRATEGICZNE 97
6.1. STRATEGIA EUROPA 2020 98
6.2. STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 98
6.3. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU „POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI 99
6.4. RAPORT POLSKA 2030. WYZWANIA ROZWOJOWE 100
6.5. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030 100
6.6. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE 101
6.7. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020+" 102
6.8. ŚLĄSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY NA LATA 2014-2020 102
6.9. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „PLAN 2020+" 103
6.10. STRATEGIA ROZWOJU POWIATU CZĘSTOCHOWSKIEGO NA LATA 2016-2020 103
7. WDRAŻANIE STRATEGII 105
7.1. METODY ZARZĄDZANIA I MONITOROWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY KAMIENICA POLSKA NA LATA 2016-2025 106
7.2. SPOSOBY INICJOWANIA WSPÓŁPRACY MIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, PRYWATNYM I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI 107
7.3. PUBLIC RELATIONS STRATEGII GMINY KAMIENICA POLSKA 108

8. ZAŁĄCZNIKI 109

SPIS TABEL I RYSUNKÓW 117

SPIS WYKRESÓW 120

1. WSTĘP

1.1. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA STRATEGII GMINY KAMIENICA POLSKA

Strategia Gminy Kamienica Polska opierać się będzie na szeregu konkretnych celów, których osiągnięcie będzie prowadzić do wymaganego efektu. Cele te łącznie będą składać się na uzupełniający się plan rozwoju Gminy. Na przyszłość niebagatelny wpływ ma szczegółowe planowanie oraz przestrzeganie i realizowanie wytycznych zaprezentowanych w niniejszym dokumencie. Jasne cele, które są efektem pracy wielu zaangażowanych ludzi pozwalają na jak najdoskonalszą realizację założeń. Tworzenie strategii, wdrażanie z dokładnym określeniem warunków, na jakich mają się odbywać poszczególne zadania oraz zaangażowanie ludzi do tworzenia wspólnego dobra sprawi, że Gmina stanie się jeszcze lepszym środowiskiem dla jej mieszkańców.

Każda z gmin jest inna. Strategia, z uwagi na swoją specyfikę, przygotowywana jest ze szczególną starannością, uwypuklając największe regionalne wartości wyróżniające daną gminę spośród innych. Uniwersalny model strategii nie jest dobrym rozwiązaniem dla niedużego obszaru, w którym dynamika zmian jest bardzo widoczna.

W związku z powyższym dobra strategia powinna zawierać następujące cechy:

- **unikalność** - musi być specyficzna dla danego środowiska,
- **rzetelność** - musi być oparta o opinię społeczną, aby miała realne wsparcie; jednocześnie powinna być też „wbudowana" w otoczenie (krajowe i unijne),
- **użyteczność** - musi przetwarzać dalekosiężne cele w konkretne zadania wykonywane w ramach kolejnych budżetów,
- **aktualność** - musi być okresowo weryfikowana.

Istotnym pytaniem, na które trzeba sobie odpowiedzieć tworząc strategie jest zawsze, jaki przyjąć horyzont czasowy? W niniejszej strategii postanowiono przyjąć perspektywę do roku 2025.

Najważniejszym pytaniem pozostaje zatem:

W jakim miejscu chcemy być za dziesięć lat?

Dlaczego warto posiadać strategię rozwoju? Strategia jest dokumentem nakreślającym główne cele i kierunki przyszłego rozwoju Gminy, uwzględniającym potrzeby społeczności lokalnej. Strategia winna być realizowana poprzez przygotowanie nowych i modyfikowanie już prowadzonych działań na terenie Gminy. Działania te porządkuje się w programy odpowiadające celom strategicznym.

1.2. METODYKA PRAC NAD STRATEGIĄ

Przy tworzeniu niniejszego dokumentu postanowiono posłużyć się metodą partycypacyjno-ekspercką. W części partycypacyjnej postanowiono poprosić o udział w pracach mieszkańców skupionych w już istniejących organizacjach i zrzeszeniach (lista zaproszonych organizacji znajduje się w załączniku 4). Ważną rolę odegrali radni Gminy. Wykorzystano wiedzę i doświadczenie pracowników Urzędu Gminy w Kamienicy Polskiej. Głównym autorem wskazań kierunków rozwoju są zatem mieszkańcy. Rola ekspercka, pełniona przez firmę Remedis SA polegała na moderowaniu spotkań, porządkowaniu zadań i celów wskazanych przez uczestników procesu, uzupełnienie tychże, na zintegrowanej analizie sytuacji Gminy, porównaniu uzyskanej w ten sposób strategii do innych, obowiązujących dokumentów (własnych Gminy, sąsiadów, innych dokumentów powiatowych, wojewódzkich, krajowych i unijnych) dotyczących Gminy Kamienica Polska.

Po wstępnym przygotowaniu strategii dokument był poddany konsultacjom społecznym, tak, aby finalnie przygotowana strategia była szeroko akceptowaną wizją rozwoju Gminy.

Tworząc zamierzenia strategii kierowano się następującymi przesłankami:

- władze lokalne chcą pełnić rolę aktywnego inspiratora i koordynatora działań w Gminie,
- współpraca różnych środowisk lokalnych może przynieść wiele dodatkowych korzyści niemożliwych do osiągnięcia indywidualnie,
- Gmina chce być otwarta na kontakty zewnętrzne widząc w nich źródło rozwoju i innowacji,
- poprawa jakości życia mieszkańców całej Gminy związana jest z poprawą sytuacji gospodarczej.

Prace nad strategią składały się z następujących elementów:

I. Określenie stanu aktualnego:

Diagnoza obejmuje przegląd najważniejszych elementów struktury społeczno-gospodarczej Gminy. Szczególny nacisk położono na omówienie następujących zagadnień:

- sytuacji demograficznej i społecznej,
- stanu infrastruktury technicznej, w szczególności spraw infrastruktury telekomunikacyjnej, energetycznej i gazowniczej, kanalizacji, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, infrastruktury drogowej,
- stanu infrastruktury społecznej, w szczególności bazy materialnej oświaty i wychowania, zagadnień pomocy społecznej, służby zdrowia, kultury oraz sportu i rekreacji,
- sytuacji gospodarczej,
- problematyki przestrzennej i mieszkaniowej.

II. Określenie potencjału rozwojowego.

III. Zagregowana analiza możliwości rozwoju Gminy Kamienica Polska.

IV. Wizja Rozwoju.

V. Określenie Programów Strategii Gminy.

VI. Koordynacja strategii z innymi dokumentami strategicznymi.

VII. Określenie zasad monitorowania i aktualizacji strategii.

VIII. Przygotowanie i przedłożenie Radzie Gminy projektu Strategii.

W oparciu o powyższą metodę wyznaczone zostały kierunki rozwoju Gminy. Przygotowana Strategia Rozwoju Gminy Kamienica Polska obejmuje perspektywę do roku 2025. Na poziomie szczegółowym zadanie to przejęte jest przez dokumenty operacyjne.

Oprócz wiedzy i doświadczenia zespołu pracującego nad tworzeniem strategii kierowano się zasadą wykorzystania dotychczasowych prac i propozycji zgłaszanych w Gminie. Innymi źródłami informacji były dokumenty strategiczne jednostek nadrzędnych:

I. Strategia Europa 2020.

II. Strategia Rozwoju Kraju 2020.

III. Raport „Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe".

IV. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

V. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.

VI. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+".

VII. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego „Plan 2020+".

VIII. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.

IX. Strategia Rozwoju Powiatu Częstochowskiego na lata 2016-2020.

oraz dokumenty Gminy Kamienica Polska:

I. Program Ochrony Środowiska Gminy Kamienica Polska.

II. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kamienica Polska na lata 2014-2020.

III. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamienica Polska.

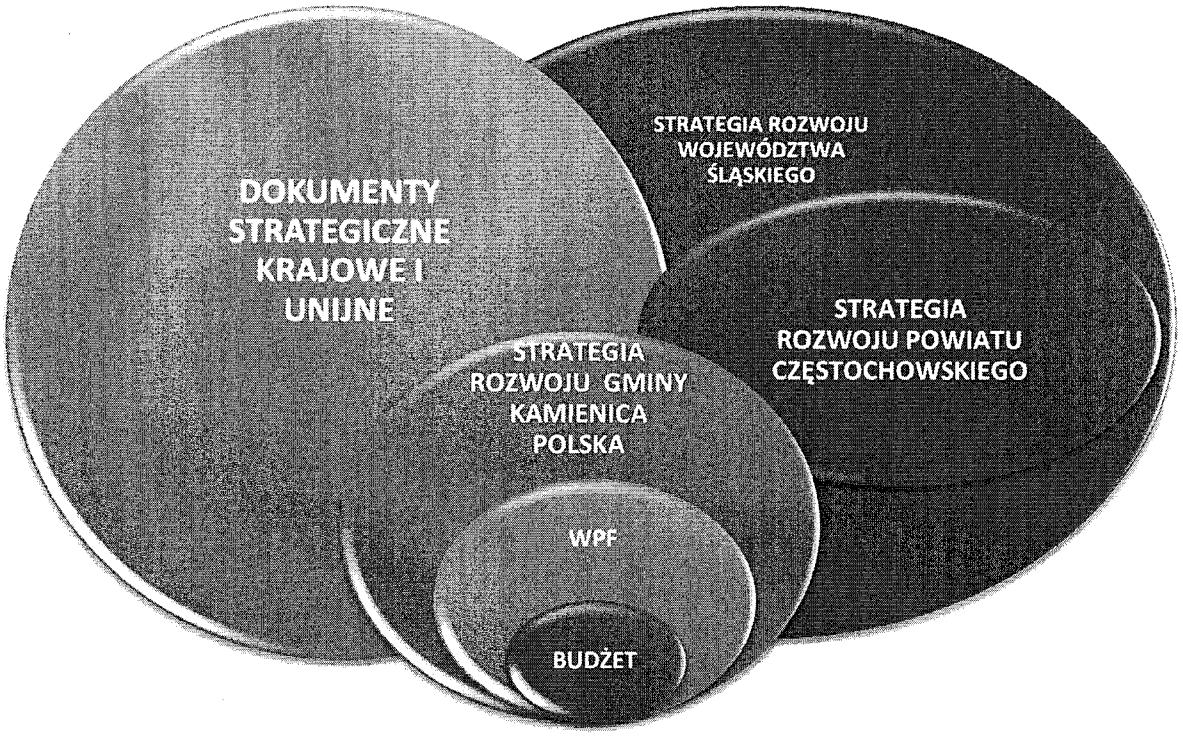
IV. Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Kamienica Polska.

Korzystano ze stron internetowych podmiotów mieszczących się na terenie Gminy i danych statystycznych. Podczas spotkań związanych z pracą nad strategią zbierano informacje od przedstawicieli różnych środowisk Gminy, które następnie wykorzystano podczas przygotowywania niniejszego opracowania.

Dokument wykonany jest w zgodzie z Ustawą z 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 ze zm.) oraz z Ustawą z 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.).

1.3. MIEJSCE DOKUMENTU WŚRÓD DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Schematycznie miejsce Strategii pośród innych podstawowych dokumentów dotyczących rozwoju jest następujące:

„Strategia Rozwoju Gminy Kamienica Polska na lata 2016-2025" jest centralnym dokumentem strategicznym Gminy. Jednak nie funkcjonuje samodzielnie. Immanentnymi składnikami strategii są strategie branżowe – np. „Strategia rozwiązywania problemów społecznych" czy też plany zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowym dokumentem operacyjnym, służącym realizacji strategii jest obowiązująca wieloletnia prognoza finansowa (WPF), uchwalana przez Radę Gminy. WPF pozwala na śledzenie postępów w realizacji strategii.

Ze względu na naturalną potrzebę tworzenia dokumentów o charakterze strategicznym dla różnych obszarów aktywności przyjęto zasadę otwartości niniejszego dokumentu. Zmiany, uzupełnienia i modyfikacje polegać będą mogły zarówno na poprawianiu wprost dokumentu bazowego, jak i na dołączaniu innych dokumentów, jako uzupełnień strategii.

Ogólnie dokumenty dotyczące rozwoju strategicznego Gminy podzielić można na dwa obszary:

Dokumenty kierunkowe:

STRATEGIA – dokument nadrzędny względem innych aktów prawa miejscowego,

POLITYKI BRANŻOWE – opisy działań kierunkowych i zasad postępowania, szczegółowe dla poszczególnych branż (np. Plan Zagospodarowania Przestrzennego).

Dokumenty realizacyjne:

PLANY/PROGRAMY – zespoły projektów i zadań w określonej branży; mogą zawierać montaż finansowy,

PROJEKTY – zespoły powiązanych zadań realizowanych na podstawie harmonogramów, ze wskazanymi źródłami finansowania i wskaźnikami osiągania celów,

ZADANIA – podstawowe jednostki realizacyjne, wskazujące: przedmiot zadania, osoby odpowiedzialne za wykonanie i osoby nadzorujące, termin rozpoczęcia i zakończenia realizacji zadania, sposoby realizacji, kwoty środków finansowych przeznaczonych na zadanie, sposób odbioru poprawności wykonania zadania, wskaźniki oceny osiągania celów.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że oprócz dokumentów wewnętrznych – stworzonych wewnątrz jednostki samorządowej (lub dla niej obligatoryjnych, mimo innego pochodzenia) – istnieć mogą inne, zewnętrzne dokumenty dotyczące strategii, które JST chce akceptować, mimo iż nie są obowiązujące od strony formalnej.

1.4. STRATEGIA ROZWOJU GMINY KAMIENICA POLSKA NA LATA 2001-2015

Strategia rozwoju Gminy jest częścią planu rozwoju gospodarczego. Określa on nie tylko politykę rozwoju gospodarczego, ale omawia także kwestie kulturalne, środowiskowe lokalnej społeczności oraz ogólną tematykę społeczną. Strategia zawiera wizję i metody pozwalające na jej realizację. Obrazuje możliwości rozwojowe Gminy na przyszłość, nakreśla ramy procesów decyzyjnych i cele jakie lokalna społeczność pragnie osiągnąć. Proces planowania strategicznego pozwala w sposób zaangażować obywateli w proces podejmowania decyzji. Przyjmując strategię społeczność wypracowuje porozumienie odnośnie zasadniczych celów i kierunków rozwoju, zobowiązując jednocześnie lokalne władze do stworzenia odpowiedniej struktury organizacyjnej Gminy i zarządzania finansami w sposób nakierowany na realizację tych celów.

Poprzednia Strategia Gminy Kamienica Polska przygotowana była w 2001 roku. Polska

znajdowała się w zupełnie innej rzeczywistości, byliśmy przed akcesją do Unii Europejskiej, krótko po zmianie ustroju gospodarczego kraju. W 1999 roku wprowadzono cztery istotne reformy systemowe:

- reformę oświatową,
- reformę emerytalną,
- reformę administracji,
- reformę służby zdrowia.

W 1999 roku brakowało koherentnych dokumentów strategicznych wyższego szczebla, były one *in statu nascendi*.

Strategia z 2001 roku roztoczyła przed samorządem następujące cele strategiczne i kierunki rozwoju:

I. Poprawa jakości środowiska przyrodniczego.

- Poprawa jakości wód powierzchniowych poprzez szybkie ukończenie budowy systemu kanalizacji sanitarnej,
- Rewitalizacja i rekultywacja terenów zdegradowanych; zalesianie terenów nieprzydatnych dla rolnictwa,
- Dbanie o sprawne funkcjonowanie systemu melioracyjnego oraz prawidłowe odwodnienie terenów rolnych i zurbanizowanych,
- Ochrona ciągów ekologicznych związanych z kompleksami leśnymi, dolinami rzek i kompleksami gleb organicznych.

II. Unowocześnienie systemu komunikacyjnego.

- Działania mające na celu modernizację DK-1; budowa skrzyżowań i bezpiecznych wjazdów,
- Budowa dróg alternatywnych do dróg o największym natężeniu ruchu,
- Remonty i modernizacje dróg, budowa nowych odcinków dróg uzupełniających istniejącą sieć drogową,
- Wspieranie budowy centrów logistycznych.

III. Umożliwienie rozwoju gospodarczego Gminy.

- Aktywizacja terenów położonych wzdłuż DK-1:

- Tworzenie infrastruktury rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz rzemiosła,
- Przygotowanie terenów inwestycyjnych dla rozbudowy centrum logistycznego, lokalizacji baz, składów, miejsc obsługi podróżnych,

- Wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju poszczególnych miejscowości:
  - Rozwój różnego rodzaju działalności gospodarczej,
  - Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych i promowanie różnorodności w produkcji rolnej,
  - Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej, wspieranie rozwoju agroturystyki.

IV. Wzrost wykształcenia mieszkańców.

- Podniesienie jakości kształcenia w szkołach, budowanie systemu przygotowania młodzieży do funkcjonowania w społeczeństwie informatycznym i ukierunkowanie programów edukacyjnych na rzecz integracji z Unią Europejską,
- Wprowadzenie systemu przekwalifikowań zawodowych/kształcenia ustawicznego – ułatwiających dostosowanie się do zmian na rynku pracy.

V. Zapewnienie dogodnych warunków zamieszkania i wypoczynku.

- Stworzenie centrum rekreacyjnego Gminy, poprzez zagospodarowanie terenów przy Kamieniczce i Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji,
- Zagospodarowanie terenów leśnych i utworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- Wspieranie budownictwa mieszkaniowego, w tym rezydencjalnego, poprzez modernizację i budowę infrastruktury technicznej oraz wyznaczenie nowych, atrakcyjnych terenów dla zabudowy.

Ocenić należy, że Gmina Kamienica Polska podążając za wytyczonymi celami zbliżyła się do ich osiągnięcia. Strategia przygotowana w 2001 roku imponuje swoim dalekowzrocznym spojrzeniem i adekwatnością do sytuacji i potrzeb Gminy Kamienica Polska. Co więcej, wiele elementów do dziś może stanowić wyzwanie i inspirację do dalszego rozwoju Gminy. Wiele pomysłów, mimo swej trafności, nie mogło być zrealizowane choćby ze względu na istotne ograniczenia formalne i finansowe.

W szerokim znaczeniu można powiedzieć, że aktualna strategia jest kontynuacją poprzedniej, choć ze znacznie wyższym poziomem startu. Jest to całkiem logiczne, spójne z ideą ciągłego doskonalenia. Podczas tworzenia aktualnego dokumentu wykorzystano bogate doświadczenie

ostatnich kilkunastu lat, dostosowano go do wielu ograniczeń wynikających z rozbudowującego się prawodawstwa, tworzącego zarówno możliwości jak i nakazy i ograniczenia do których Gmina musi się dostosować. Warto wspomnieć, że jednym z istotniejszych czynników wpływających na kształt konkretnych działań jest akcesja do Unii Europejskiej i wynikające z tego faktu możliwości korzystania z funduszy przeznaczonych na redukowanie różnic w rozwoju wewnątrzwspólnotowym.

2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO GOSPODARCZEJ GMINY KAMIENICA POLSKA – ANALIZA JAKOŚĆI ŻYCIA

2.1 PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

2.1.1. RYS HISTORYCZNY[1]

Historia Kamienicy Polskiej sięga aż do XV wieku. W dziele pt. „Regestrum Ecclesiae Cracoviencis" autorstwa Jana Długosza z lat 1470-1480 zawarta jest nazwa miejscowości:

„Fabrica ferri alias Kamyenycza, sub parochia de Kozieglowy sita..." co oznacza *„Kuźnica inaczej Kamienica w parafii Koziegłowy znajdująca się...".*

Kamienica Polska wywodzi się ze średniowiecznej kuźnicy należącej do parafii miejskiej w Koziegłowach, na północnym krańcu Księstwa Siewierskiego, która stała na terenach należących do potomków małopolskiego rycerza Krystyna Grunwalda. Pierwsza informacja o jej działalności pochodzi z 1439 roku. Kuźnica Kamienica zostaje sprzedana kapitule krakowskiej w 1518 roku i od tej pory znajduje się w Księstwie Siewierskim, którego granica biegnie wzdłuż lewego brzegu Warty, a następnie rzeką Kamienicą aż do Rudnika Małego. Księstwo istniało przez około 350 lat. Nazwa Kamienica jest stosowana już od drugiej połowy XV wieku, a od XVIII wieku została rozszerzona do dzisiejszej postaci: Kamienica Polska. W 1774 roku właścicielem wsi zostaje ekonom biskupich dóbr siewierskich Ignacy Wędrychowski. Wówczas w skład Kamienicy Polskiej wchodzą takie miejscowości, jak położone obok Romanów i Klepaczka. Córka Wędrychowskiego, Antonina Sadowska, sprzedaje w 1818 roku wieś kolonistom czeskim i niemieckim. Grupa osadników nabywa tę miejscowość ze wszystkimi bogactwami naturalnymi, m.in. z pokładami rudy żelaza. Pośród kolonistów największy odsetek stanowili tkacze z Gór Orlickich (Adlergebirge) w Sudetach Środkowych. Kamienica Polska w latach 20., 30. i 40. XIX wieku była liczącym się w Królestwie Polskim ośrodkiem produkcji tkackiej. W 1827r. wieś liczyła 590 mieszkańców a już w 1847 roku aż 1553. Na skutek przemian politycznych po trzecim rozbiorze oraz kampanii napoleońskiej dochodzi do reorganizacji orientacji geograficzno-administracyjnej z południowej (Siewierz - Kraków) na północną (Częstochowa - Kalisz). Istotnym elementem tych przemian jest włączenie wsi do powiatu wieluńskiego w ramach województwa kaliskiego. W 1825 r. Kamienica Polska wykluczona zostaje z parafii miejskiej w Koziegłowach i przyłączona do parafii Poczesna. Samodzielną parafią staje się dopiero od 1870 roku. Na terenie Kamienicy Polskiej eksploatowane były od średniowiecza pokłady rudy żelaza, jej intensywne wydobywanie trwa przez cały XIX wiek. W latach 70. XIX wieku zostaje

[1] Źródło: http://kamienicapolska.pl/o_Gminie/historia.html

uruchomiona kopalnia przez przedsiębiorcę żydowskiego pochodzenia – Napoleona Ziss z Praszki. Od tego momentu do wsi napływają górnicy i robotnicy z różnych rejonów Królestwa Polskiego. Kolejną XIX-wieczną przemysłową inwestycją była fabryczka tektury i preszpanu uruchomiona przez Szwajcara Andreasa Heinricha Kleberga, przybyłego z Soczewki pod Warszawą. Zakład ulokowany był na terenie dawnego folwarku „Klepaczka", w miejscu dawnej kuźnicy żelaza nad Wartą. Produkcja trwała nieprzerwanie do 1989 roku. Równie ważnym przedsięwzięciem na terenie Kamienicy Polskiej była budowa fabryczki włókienniczej, która dała zatrudnienie wielu mieszkańcom. Budynek istnieje do dziś. Z zachowanych dokumentów wynika, że oprócz rozwoju tkactwa, rozwijała się także oświata. Ludnością wiejską kierowały takie wartości, jak szacunek dla racjonalnej wiedzy czy chęć zdobycia jak najlepszego wykształcenia. Dlatego na początku XX w. Kamienica Polska ma już własną inteligencję: nauczycieli, lekarza, farmaceutę, inżynierów, prawników, oficerów. „Specyfiką XIX-wiecznej Kamienicy Polskiej była jej wieloetniczność. W szkole uczono po czesku i niemiecku. Cechowa dokumentacja tkacka aż do lat 70. XIX w. prowadzona była w języku niemieckim. Zachowane od 1838 r. księgi ludności poświadczają zróżnicowanie pod względem etnicznym i religijnym. Wśród kolonistów przeważali katolicy, byli jednak także ewangelicy i żydzi. O składzie etnicznym świadczą nazwiska (występujące także wśród dzisiejszych mieszkańców wsi): Bielobradek, Cianciara, Czerny, Dojwa, Ficenes, Hładzik, Holeczek, Krachulec, Krzechki, Marsik, Mraz, Nowotny, Szmidla, Walenta, Sajdel, Zaic- zdradzające czeskie „korzenie" - oraz Fiedler, Geisler, Hartman, Hazler, Herman, Jung, Klar, Najnigier, Najgebauer, Szulc, Tajber, Wagner - właściwe antroponimii niemieckiej." (źródło: na podstawie pracy Andrzeja Kuśnierczyka, „Więzi kulturowe w osadzie polietnicznej w świetle źródeł pisanych na przykładzie Kamienicy Polskiej").

Podczas II wojny światowej Niemcy zmienili nazwę miejscowości na Hochsteinau. Stała się ona siedzibą okręgu urzędowego (niem. Amtsbezirk) w powiecie Blachownia w rejencji opolskiej w prowincji Śląsk (od stycznia 1941 roku w nowej prowincji Górny Śląsk) III Rzeszy. W latach 1954-1973 wieś była siedzibą gromady.

W 2009 roku ogłoszono konkurs na herb Gminy Kamienica Polska. Mimo rozstrzygnięcia i wybrania właściwego projektu, do dziś, z powodu przeszkód formalnych, Gmina oficjalnie własnego herbu nie posiada.

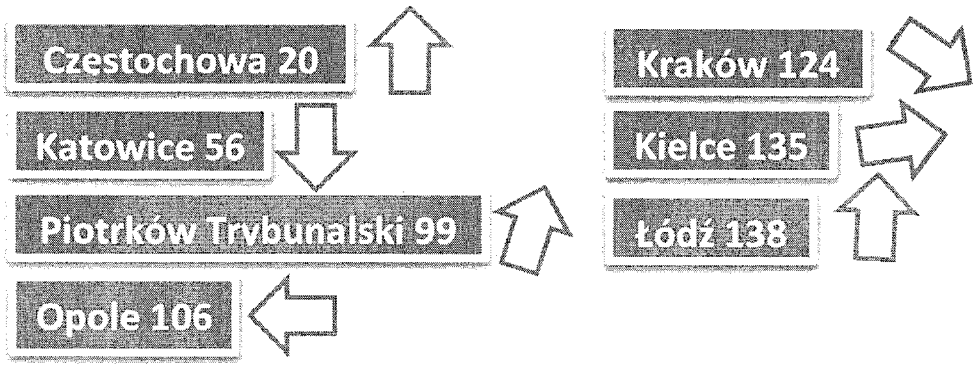
2.1.2. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA I SIEĆ OSADNICZA

Gmina wiejska Kamienica Polska położona jest na w dorzeczu Warty, w województwie śląskim, w południowej części powiatu częstochowskiego (do 1998 roku w województwie częstochowskim). Gmina graniczy od wschodu z gminą Olsztyn i gminą Poraj (powiat myszkowski), od północy z gminą Poczesna, od zachodu z gminą Starcza, a od południa z gminą Koziegłowy (powiat myszkowski) i gminą Woźniki (powiat lubliniecki).

Rysunek 1 Gmina Kamienica Polska na mapie powiatu częstochowskiego (źródło: www.osp.org.pl)

Gmina zajmuje powierzchnię 46 km^2 (4.645 ha) co stanowi 3,02% powierzchni powiatu i 0,37% powierzchni województwa. W 2014 roku zamieszkana była przez 5.652 osoby (4,16% ludności powiatu i 0,12 ludności województwa). Siedzibą władz Gminy jest miejscowość Kamienica Polska.

Rysunek 2 Odległość [km] Kamienicy Polskiej od niektórych, większych miejscowości

Sieć osadniczą Gminy Kamienica Polska tworzy 9 miejscowości położonych na obszarze 6 sołectw. Przedstawia je poniższa tabela.

Tabela 1 SIEĆ OSADNICZA W GMINIE KAMIENICA POLSKA (stan na 31.12.2015 r.)

LP.	SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW	% OGÓŁU GMINY
	Gmina Kamienica Polska	5.652	100%
1	Sołectwo Kamienica Polska	1.832	32,41%
	• *Kamienica Polska*	*1.494*	*26,43%*
	• *Podlesie*	*28*	*0,50%*
	• *Romanów*	*310*	*5,48%*
2	Sołectwo Osiny	795	14,07%
3	Sołectwo Rudnik Wielki	982	17,37%
4	Sołectwo Wanaty	686	12,14%
5	Sołectwo Zawada	776	13,73%
	• *Zawada*	*653*	*11,55%*
	• *Kolonia Klepaczka*	*123*	*2,18%*
6	Sołectwo Zawisna	581	10,28%

Źródło: Urząd Gminy Kamienica Polska

Wanaty to niewielka miejscowość ze statusem sołectwa o powierzchni 3,63 km^2, położona w północnej części Gminy. Od strony południowej graniczy z Zawadą, od zachodniej z Zawisną, natomiast od strony wschodniej z Kolonią Borek i Osinami. **Zawisna** leży w zachodniej części Gminy a jej powierzchnia to 4,25 km^2. Od strony północnej graniczy z wsią Bargły (Gmina Poczesna), od południowej z Zawadą a na wschód z Wanatami. **Rudnik Wielki** jest drugim sołectwem co do wielkości w Gminie Kamienica Polska o powierzchni 11,21 km^2. Leży w zachodniej części Gminy, graniczac od północy z Własną i Klepaczką, od zachodu z gminą Starcza a od południa z Rudnikiem Małym. Powierzchnia Osin wynosi 7,92 km^2. Powierzchnia **Osin** wynosi 7,92 km^2. Leżą we wschodniej części Gminy. Sołectwo to od północy graniczy z Zawodziem i Kolonią Borek, od wschodu z gminą Dębowiec i Poraj, a na południu z Jastrzębiem. Sołectwo **Zawada** o powierzchni o 4,73 km2 położone jest w zachodniej części Gminy. Sąsiaduje bezpośrednio z: Wanatami, Zawisną i Rudnikiem Wielkim. Do sołectwa Zawada przynależy przysiółek Kolonia Klepaczka. Sama miejscowość **Kamienica Polska** znajduje się w centralnej części Gminy Kamienica Polska i stanowi siedzibę władz administracyjnych. Jest największym z sołectw o powierzchni 14,69 km^2, obejmującym swoim zasięgiem dodatkowo Podlesie i Romanów.

2.1.3. ZASOBY NATURALNE I WARUNKI PRZYRODNICZE GMINY

Według podziału fizyczno-geograficznego opracowanego przez Jerzego Kondrackiego[2] Gmina Kamienica Polska leży w obrębie, podprowincji *Wyżyna Śląsko-Krakowska*, w makroregionie *Wyżyna Woźnicko-Wieluńska* na pograniczu dwóch mezoregionów Obniżenia Górnej Warty (północna i środkowa część Gminy) i Progu Herbskiego. Region Obniżenia Górnej Warty jest obfito zalesionym obniżeniem, wypreparowanym w rudonośnych iłach środkowojurajskich o znacznej podatności na wietrzenie. Powierzchnia podłoża regionu pokryta jest piaskami i glinami czwartorzędu. Występują tu pagóry morenowe oraz wały piaszczyste i żwirowe. Część Gminy położna w mezoregionie Progu Herbskiego ma kształt wąskiego, podłużnego pasma o orientacji północny-zachód południowy-wschód.

Pod względem geologicznym Gmina Kamienica Polska leży w centralnej części Monokliny Śląsko-Krakowskiej. Charakteryzuje się ona monoklinalnie ułożonymi warstwami triasu i jury, które zapadają się pod niewielkim kątem w kierunku północno-wschodnim pod kredowe osady Niecki Nidziańskiej. Podłoże zbudowane zostało przez utwory triasu dolnego wykształcone w postaci wapieni z wkładkami margli i utwory triasu górnego. Na utworach triasu zalegają osady jury dolnej o średniej miąższości 113,5 m, wykształcone w postaci zlepieńców, piaskowców i mułowców. Osady czwartorzędowe pokrywają przeważającą cześć Gminy, z plejstocenu pochodzą piaski i żwiry akumulacji lodowcowej, jedynie w okolicach Wanat występują nieliczne piaski wydmowe. W holocenie wykształcone zostały osady akumulacji rzecznej – mady, piaski rzeczne i torfy[3].

GLEBY

Na obszarze Gminy występują gleby wytworzone z utworów czwartorzędowych (piasków, glin, torfów, mułów) oraz powstałe ze skał jurajskich (iły, piaski). Występuje tu znaczna zmienność typologiczna gleb. Przeważają gleby pseudobielicowe i brunatne zajmujące około 45% powierzchni użytków rolnych. W obniżeniach terenu i przy ciekach powierzchniowych występują czarne ziemie, natomiast w dolinach cieków oraz wilgotnych obniżeniach terenu występują gleby organogeniczne: torfowe, mułowo-torfowe oraz mady.

W rejonie Rudnika Wielkiego i Rudnika Małego występują gleby wytworzone z piasków. Zaliczane są do gleb słabych i najsłabszych V i VI klasy bonitacyjnej i kompleksu żytniego

[2] Kondracki J. 2013: Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
[3] Źródło: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Kamienica Polska

słabego i żytniego najsłabszego. Gleby wytworzone z piasków gliniastych zaliczane są do gruntów średniej jakości IVa, IVb i V klasy bonitacyjnej i kompleksu żytniego dobrego oraz kompleksu żytniego słabego. Gleby wytworzone z glin występują w Gminie w dużych kompleksach i wykazują cechy gleb średniej jakości, fragmentarycznie gleb średnio dobrych. Zaliczone zostały do klasy bonitacyjnej IVa, miejscami do IIIb i tworzą kompleks zbożowo pastewny mocny oraz pszenny dobry. W okolicy Kamienicy Polskiej znaczne areały tworzą gleby wytworzone z iłów. Znaczna ich część znajduje się pod pastwiskami lub skłania do zmiany na trwałe użytki zielone. Są one zaliczane do gruntów ornych średniej jakości, klasy bonitacyjnej IVa, IVb i kompleksu zbożowo pastewnego mocnego. W dolinie Warty i Kamieniczki oraz w obniżeniach terenu występują niewielkimi płatami czarne ziemie. Z uwagi na wysoki poziom wód gruntowych znajdują się wyłącznie w użytkowaniu łąkowo-pastwiskowym. Zaliczono je do IV i V klasy bonitacyjnej i kompleksów: użytki zielone słabe i zbożowo pastewny słaby. W dolinie Warty, Kamieniczki i innych mniejszych cieków występują również mady wykształcone z namułów piaszczystych i pylastych (mady lekkie), gleby organogeniczne reprezentowane przez gleby torfowe i mułowo-torfowe[4].

Tabela 2 POWIERZCHNIA GEODEZYJNA GRUNTÓW W GMINIE KAMIENICA POLSKA

UŻYTKI ROLNE	POWIERZCHNIA [ha]
Obszar Gminy	4.645
Użytki rolne razem	2.165
• grunty orne	1.379
• sady	6
• łąki trwałe	463
• pastwiska trwałe	218
• pozostałe	99
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	2.071
• w tym lasy	2.057
Grunty pod wodami	17
Grunty zabudowane i zurbanizowane razem	335
Nieużytki	57

Źródło: Bank Danych Lokalnych

SUROWCE NATURALNE[5]

Na terenie Gminy Kamienica Polska występują następujące grupy surowcowe:

- surowce krzemionkowo-okruchowe:
  - piaski i piaskowce żelaziste (jura środkowa),

[4] Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Kamienica Polska
[5] Źródło: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Kamienica Polska, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamienica Polska

- piaski i żwiry akumulacji lodowcowej,
- piaski wydmowe,

- surowce ilaste – gliny zwałowe,
- rudy żelaza – syderyty ilaste,
- surowce energetyczne – torf.

Na terenie Gminy występują znaczne pokłady piasków formierskich w miejscowości Zawisna. Dla potrzeb eksploatacji tego złoża ustanowione są tereny górnicze (dla złoża Zawisna – pola A i B oraz dla złoża Zawisna II). Dodatkowo występują niewielkie złoża piasków akumulacji lodowcowej (lokalne, okresowo czynne wyrobiska w rejonie Wanat) i wydmowe (nieczynne wyrobisko w rejonie Osin) oraz glina zwałowa (nieczynna odkrywka w Kamienicy Polskiej).

WODY

Gmina Kamienica Polska położona jest w obrębie dorzecza Odry – zlewnia Warty. Odcinek rzeki Warty przepływa przez północno-wschodnią część Gminy i tworzy wraz z dopływami, w tym największym – rzeką Kamieniczką, sieć hydrograficzną Gminy.

Warta wytworzyła w Gminie system teras, z których najrozleglejsza powierzchniowo jest terasa nadzalewowa wyższa z ostatniego zlodowacenia, obecnie częściowo zalesiona. Jej wysokość waha się od 3 do 8 metrów ponad średni stan wody w rzece. Dno doliny Warty jest miejscami zabagnione i podmokłe.

Kamieniczka płynie środkiem obszaru Gminy i posiada charakter rzeki przełomowej. Jest to przełom przez próg środkowo-jurajski. Lokalne koryto Kamieniczki jest mocno wcięte w dno terasy zalewowej, miejscami dolina tworzy wyraźną krawędź z wysoczyzną.

Ponadto do obu rzek dopływa szereg bezimiennych rzeczek i potoków oraz rowów i kanałów odwadniających.

Gmina położona jest w granicach dwóch Głównych Zbiorników Wód Podziemnych: środkowotriasowy (GZWP Lubliniec–Myszków) i środkowojurajskiego (GZWP Częstochowa Zachodnia, w granicy strefy podwyższonej ochrony wód podziemnych). Zasoby wód są wystarczające dla zaopatrzenia w wodę mieszkańców Gminy; woda pitna jest zaliczana do klasy Ib – tj. wód dobrej jakości[6].

[6] Źródło: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Kamienica Polska, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamienica Polska

PRZYRODA

Lasy w Gminie zajmują powierzchnię 2.057 ha (44% powierzchni Gminy). Charakteryzują się znaczną różnorodnością typów siedliskowych. W Gminie dominują lasy na siedliskach wilgotnych, przede wszystkim bór wilgotny, bór mieszany wilgotny i ols. Mniejszą powierzchnię zajmują lasy typu siedliskowego bór świeży. Wśród występujących drzewostanów dominującym gatunkiem jest sosna, zajmująca aż 87% powierzchni zalesionej. Niewielkie powierzchnie zajmują brzoza, dąb, świerk, buk i modrzew. Lasy tworzą głównie zbiorowiska zastępcze – monokultury sosnowe, rzadko spotykane są zbiorowiska naturalne. Lasy z terenu Gminy należą do Nadleśnictwa Złoty Potok obręb Olsztyn.

Użytki rolne zajmują 46% powierzchni Gminy, a wśród nich przeważają grunty orne (64%), łąki (21%) i pastwiska (10%). We florze tych siedlisk obok panujących pospolitych gatunków traw występuje wiele gatunków turzyc i sitów. W dolinie Warty i Kamieniczki występują żyzne podmokłe łąki obfitujące miejscami ziołorośla. Fragmentarycznie w dolinach występują również siedliska roślin wodnych i bagiennych.

Istotny udział w powierzchni Gminy mają tereny przekształcone w wyniku działalności górniczej zajmowane przede wszystkim przez zbiorowiska łąkowe i murawowe (murawy kserotermiczne na zboczach hałd i warpii, podsuszone zbiorowiska z udziałem śmiałka darniowego, fragmenty wilgotnych łąk w obniżeniach terenu, torfowiska niskie w większych zagłębieniach bezodpływowych).

Siedem stanowisk gatunków roślin chronionych zinwentaryzowano na terenie Gminy:

- objęte ochroną całkowitą:
  - goryczka wąskolistna,
  - mieczyk dachówkowaty,
  - storczyk plamisty,
  - listera jajowata,
- objęte ochroną częściową:
  - kruszyna pospolita,
  - kalina koralowa,
  - konwalia majowa.

Jeden dąb szypułkowy został uznany za pomnik przyrody. Znajduje się on przy drodze z Osin, a jego obwód sięga 340 cm. Również inne drzewa mogą pretendować do miana pomników

przyrody. Należy tu wymienić przede wszystkim trzy lipy drobnolistne *Tilia cordata*, jeden wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* i dwa dęby szypułkowe *Ouercus rober*. Cennym przyrodniczo obszarem o charakterze antropogenicznym jest torfowisko niskie zwane "bagnem". Znajduje się ono w Osinach i powstało na obszarze niecki osiadania, w wyniku działalności górniczej. Jest to obiekt o powierzchni 5 ha w pełni zasługujący na uznanie za użytek ekologiczny. Ten ekosystem pełni niezwykle ważną funkcję ekologiczną, zarówno w utrzymaniu równowagi w bilansie wodnym tego terenu, jak również jako ostoja flory torfowiskowej i związanej z nią fauny, przede wszystkim płazów, ptaków, a także bezkręgowców.

Do obszarów objętych ochroną (lub wskazanych do objęcia ochroną) zlokalizowanych na obszarze Gminy zalicza się:

- teren położony w granicy otuliny Parku Krajobrazowego „Orlich Gniazd",
- teren położony w granicach występowania złóż kopalin o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych,
- pomniki przyrody,
- lasy ochronne, uszkodzone przez przemysł,
- granica Głównych Zbiorników Wód Podziemnych – obszaru proponowanego do objęcia wysoką ochroną.

Północno-wschodnią część Gminy obejmującą kompleks leśny zajmuje obszar chronionego krajobrazu – otulina Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.

Bogactwo siedlisk powoduje, że na obszarze Gminy bytuje około 112 gatunków ptaków. Z ssaków najczęściej występuje kret, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, rzęsorek rzeczek, nietoperz nocek duży i mroczek późny, zając, wiewiórka, chomik, polnik bury, polnik zwyczajny, mysz domowa, badylarka, mysz polna, lis, dzik i sarna[7].

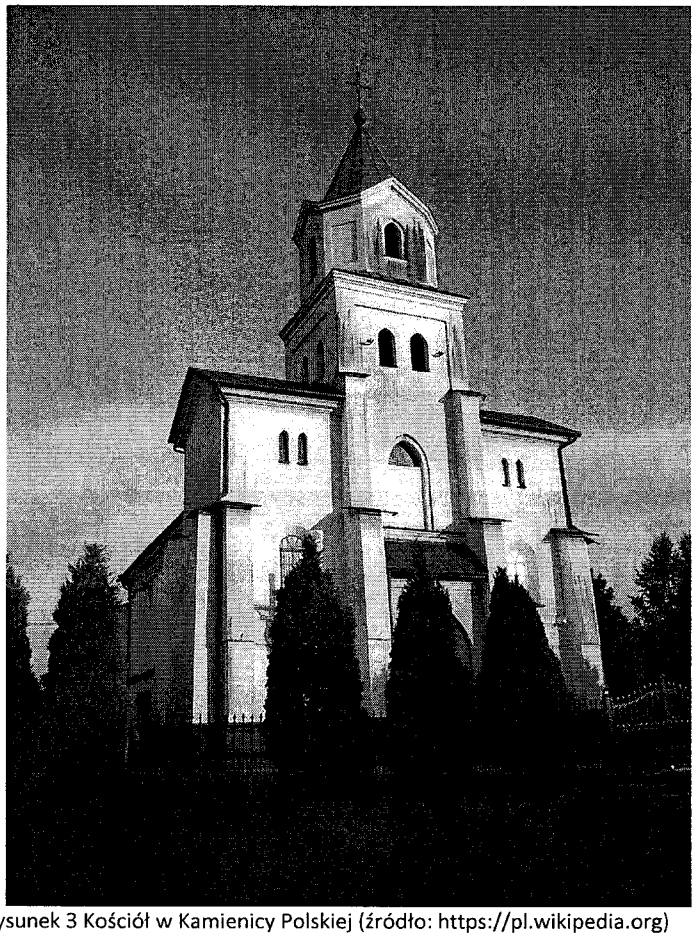
2.1.4. WALORY KULTUROWE GMINY

Atrakcyjność Gminy wynika z wyjątkowego położenia i zróżnicowania przyrodniczego oraz z dużej wartości jej walorów krajoznawczych i kulturowych. Mimo braku obiektów wpisanych do rejestru zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych województwa śląskiego w Gminie jest wiele miejsc i obiektów wartych odwiedzenia. Historia Kamienicy Polskiej sięga

[7] Źródło: Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Kamienica Polska, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamienica Polska, Program Ochrony Środowiska Gminy Kamienica Polska

aż do XV wieku. Po średniowiecznej kuźnicy nie ma śladu, jednak na terenie Gminy znajdują się liczne zabytkowe obiekty, w murach których tkwi jeszcze historyczna przeszłość.

- **Kościół pod wezwaniem Świętego Michała Archanioła w Kamienicy Polskiej** – jego historia sięga XIX wieku. Budowę rozpoczęto po roku 1868, natomiast księgi parafialne prowadzone są już w 1870 roku. W kościele znajdują się zabytkowe organy oraz piękne stacje drogi krzyżowej,

Rysunek 3 Kościół w Kamienicy Polskiej (źródło: https://pl.wikipedia.org)

- **Murowane Kaplice** pod wezwaniem Świętego Jana Napomucena w Romanowie i Rudniku Wielkim. Obydwie zostały wzniesione na przełomie XIX i XX wieku. Legenda głosi, że kaplica w Romanowie stoi na grobie powstańca z 1863 roku. Usytuowanie kapliczki ma związek z istniejącą tu przeprawą wodną na Kamieniczce, która od średniowiecza dzieliła dwa organizmy terytorialne i państwowe,

Rysunek 4 Murowane kaplice w Gminie Kamienica Polska (źródło: http://kamienicapolska.pl)

- **Cmentarze:**
  - rzymsko-katolicki, w Kamienicy Polskiej wytyczony został wraz z utworzeniem parafii w 1869r.. Pierwsze pochówki pochodzą już z 1870r. Znajdują się na nim kamienne nagrobki z końca XIX i początku XX wieku, zbiorowa mogiła mieszkańców wsi Kamienicy Polskiej i Rudniku Wielkiego zamordowanych 16.12.1939 roku w lasku w Jaskrowie, mogiła poległych Żołnierzy Armii Krajowej oraz grób Nieznanego Żołnierza. Warto zaznaczyć, iż stanowi on nekropolię prawie wszystkich rodzin zamieszkujących tę miejscowość,
- Na terenie Gminy zachowały się jeszcze **drewniane domy**, które posiadają charakter budowli małomiasteczkowych lub dawnych przedmieść. Zbudowali je osadnicy z monarchii austro-węgierskiej. Do budowy budynków, zarówno mieszkalnych jak i gospodarczych, wykorzystywano drewno i kamień łamany. Najstarszy dom zachowany w Kamienicy Polskiej zbudowano w 1864 roku, drugi w połowie XIX wieku. Z grupy budownictwa ludowego w Kamienicy Polskiej przetrwał budynek dawnej drewnianej karczmy z połowy XIX wieku, który przebudowano,

Rysunek 5 Drewniane domy w Gminie Kamienica Polska (źródło: http://kamienicapolska.pl)

- Kamienica zwana do dzisiaj **domem Bielobradków** zaprojektowana przez znakomitego architekta Brunona Paprockiego. Tego samego, który w późniejszych latach wzniósł

wiele budowli w stolicy Peru-Limie. Sam budynek rodzina Bielobradków odkupiła od rodziny Ficensów a aptekę uruchomił tam Andrzej Bielobradek (1866-1962), skończywszy farmację w Moskwie,

- **Stara remiza (na Szwamberku)** – Określenie to przylgnęło do budynku strażackiego na Szwamberku z chwilą, gdy w latach 60-ych powstała nowa remiza strażacka, z wieżą wyciągową i imponującą salą widowiskową. Wnętrza zdobione malunkami Marii Giedrykowej, nad sceną stylizowany hełm strażacki, toporki i okalający wszystko wieniec z liści dębu. W owej remizie odbywały się wszystkie uroczystości, wystawiał tu swe sztuki teatr amatorski, występowały zawodowe zespoły teatralne, wyświetlano filmy, odbywały się zabawy taneczne. Obecnie budynek starej remizy zaadoptowano dla potrzeb Straży Gminnej. Szwamberk natomiast to część wsi w zakolu Kamieniczki. Pochodzenie nazwy jest niejasne. Koloniści zastali tu zwały szlaki, którą wywożono do hut w Zawierciu i Częstochowie. Nazwali je Schwammberg, od niemieckiego wyrazu oznaczającego gąbkę, którą porowate kawałki szlaki miały przypominać. Inne domysły co do nazwy pochodzą z tzw. ludowej etymologii, zgodnie z którą "Schwammberg" to "pływająca górka". Istotnie, w czasie wiosennych roztopów Kamieniczka tworzyła tu rozlewisko wokół domów na górce,
- **Pomniki:**
  - Pomnik w Kamienicy Polskiej wybudowany ku czci poległych i pomordowanych przez hitlerowców mieszkańców wsi, którzy stracili życie w latach 1939-1945. Został ufundowany przez społeczeństwo Gminy oraz zakłady pracy. Odsłonięcie pomnika nastąpiło 27 lipca 1958 roku,
  - Obelisk znajdujący się przed budynkiem Urzędu Gminy w Kamienicy Polskiej, ku czci pomordowanych mieszkańców wsi w 1939 roku. Niemcy rozstrzelali 7 mieszkańców Kamienicy Polskiej oraz spalili kilkanaście zabudowań mieszkalnych i gospodarczych. Była to akcja represyjno-odwetowa za śmierć dwóch żołnierzy Wehrmachtu. Dla upamiętnienia tych tragicznych wydarzeń z inicjatywy koła ZBOWiD w Kamienicy Polskiej ufundowano obelisk. Odsłonięcie obelisku miało miejsce 9 września 1984 roku,
  - mogiła wybudowana została na cmentarzu parafialnym w Kamienicy Polskiej, ku czci Bojownikom Ruchu Podziemnego z terenu Kamienicy Polskiej i Rudnika Wielkiego, którzy w dniu 16 grudnia 1939 roku na mocy wyroku Hitlerowskiego

Sądu Wojennego zostali rozstrzelani w lasku w Jaskrowie. Obiekt powstał w 1945 roku,

- Mogiła poległych Żołnierzy Armii Krajowej zlokalizowana jest na cmentarzu parafialnym w Kamienicy Polskiej,
- Grób Nieznanego Żołnierza: „Żołnierz Nieznany" zlokalizowany jest na cmentarzu parafialnym w Kamienicy Polskiej,
- Grób Nieznanego Żołnierza Września 1939 roku zlokalizowany jest na cmentarzu parafialnym w Wanatach,
- Obelisk ku czci pomordowanych mieszkańców Zawady dnia 02.09.1939 roku. Zlokalizowany jest przy Remizie OSP w Zawadzie. Odsłonięcie obelisku miało miejsce w 1989 roku. Obiekt wybudowali w czynie społecznym mieszkańcy Zawady.

Zabytki czy pomniki Kamienicy Polskiej to nie jedyne obiekty warte zwiedzania. Na obszarze Gminy dominuje naturalny krajobraz, który urozmaicają przyległe zadrzewienia, łąki i kompleksy roślinne. Rolę korytarza ekologicznego pełni rzeka Kamieniczka ze swoją doliną i licznymi niewielkimi dopływami. Środowisko naturalne wzbogacają miejsca, które ukrywają nutkę ciekawej historii. Poniżej przedstawione są lokalizacje i szlaki, które będąc w Kamienicy Polskiej naprawdę warto zobaczyć:

- W Gminie wytyczono ścieżkę rowerową „W cieniu 500 letnich dębów". Szlak rowerowy biegnie wzdłuż całej szerokości Gminy w osi wschód-zachód, od Rudnika Wielkiego do Osin wraz z dwoma rozgałęzieniami, na północ od Rudnika Wielkiego do Kolonii Klepaczki oraz w kierunku południowym, od Kamienicy Polskiej do Jastrzębia. Obejmuje wszystkie sołectwa i miejscowości Gminy wraz ze znajdującymi się w nich historycznymi miejscami i obiektami turystycznymi. Długość szlaku wynosi 38 kilometrów. Głównym celem wytyczenia ścieżki rowerowej było udostępnienie wartości przyrodniczych oraz kształtowanie zachowań proekologicznych i ochrona walorów przyrodniczych Gminy. O przebiegu szlaku rowerowego i samej nazwie „W cieniu 500 letnich dębów" zadecydowało położenie kilku pomników przyrody, już zarejestrowanych i projektowanych,
- W 1941 roku niemieckie władze okupacyjne mające swą siedzibę w dawnym domu Merynów zarządziły budowę ośrodka rekreacyjno-sportowego. Na wyburzonej posesji Walentków oraz na łąkach nad Kamieniczką, rękami zmuszanych do pracy "na

szarwark" mieszkańców wsi, z materiałów zabieranych po domach, powstał duży basen kąpielowy, boisko oraz stylowy drewniany budynek, służący kontuzjowanym żołnierzom Wehrmachtu. Urządzono trawiaste skarpy, żwirowe alejki, posadzono drzewa i kwiaty. Po wojnie ośrodek nad basenem, zwany przez Kamieniczan Betlejemką, stał się własnością Gminy. Tętnił życiem, stanowił centrum życia kulturalnego, sportowego i towarzyskiego. Znajdowała się tu świetlica Spółdzielni Tkaczy i Dziewiarzy, biblioteka, kawiarenka. Młodzież brała lekcje gry na akordeonie, a w latach 70-ych działała kapela prowadzona przez Tadeusza Sędziwego oraz młodzieżowy zespół muzyczny Judith's Dream.

Obiekt po renowacji i rozbudowie stał się Gminnym Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji i siedzibą zespołu folklorystycznego "Kamienica". W miejscu starej niecki basenu wybudowano dwa nowe baseny: duży o wymiarach 15x25m (1,45-1,80m głębokości), posiadający wyznaczone miejsca do skoków, oraz mały basen o wymiarach 8x15m (0,20-0,85m głębokości) dla dzieci ze zjeżdżalnią. Dopełnieniem przebudowy obiektu stała się budowa sceny, tarasu i szatni. Basen działa w sezonie letnim i jest dostępny zarówno dla mieszkańców, jak i gości,

- Czarka czyli lewy dopływ Warty, czerpiący swe zasoby ze strug leśnych i mokradeł w rejonie Domońska, uchodzący do Warty w pobliżu tzw. Pustkowia Kowackiego. Ta niewielka rzeczułka stanowiła po rozbiorach granicę Prus Południowych i Nowego Śląska, po 1809 roku dzieliła departament kaliski od krakowskiego, wyznaczała granicę między powiatem częstochowskim, a olkuskim, następnie zawierciańskim i myszkowskim. Oddzielała posiadłości wsi Jastrzębie od majątku Kamienica Polska, należącego w drugiej połowie XVIII w. do Ignacego Wędrychowskiego, a następnie małżonków Sadowskich. Nad Czarką usytuowane były kopalnie rudy żelaza "Józef", "Piotr I-IV", nieco dalej "Wiesława" i "Aleksander". Była niegdyś Czarka czystą, bystrą rzeczką, tworzącą na wiosnę rozlewiska. Miały tu swe siedliska czajki, a w wodach żyły dorodne szczupaki. Po melioracji przeprowadzonej w latach 60-ych XX w. jest to zaledwie strumyk,
- Góra Kapuścińskiego i Góra Romanowska to dwa spore wzniesienia, moreny czołowe, pozostałości po zlodowaceniach. Zawierają ogromne masy żwiru. Góra Kapuścińskiego była pozbawiona drzew. zbierano na niej macierzankę i rozchodnik na święcone wianki. Wypasano bydło. Było to miejsce palenia sobótek i spotkań młodzieży. W czasie wojny znajdował się tu punkt obserwacyjny. Góra Romanowska dawała się we znaki

rowerzystom i furmanom. Na starej sośnie umieszczono kapliczkę. Po drugiej stronie na skarpie stał dom Szpondów. Przez lata eksploatowano tu żwir. Na miejscu żwirowni stoi dziś budynek urzędu Gminy oraz budynek przedszkola. Na Romanowskiej Górze w lesie zbudowano budynek liceum, a później budynek szkoły podstawowej[8].

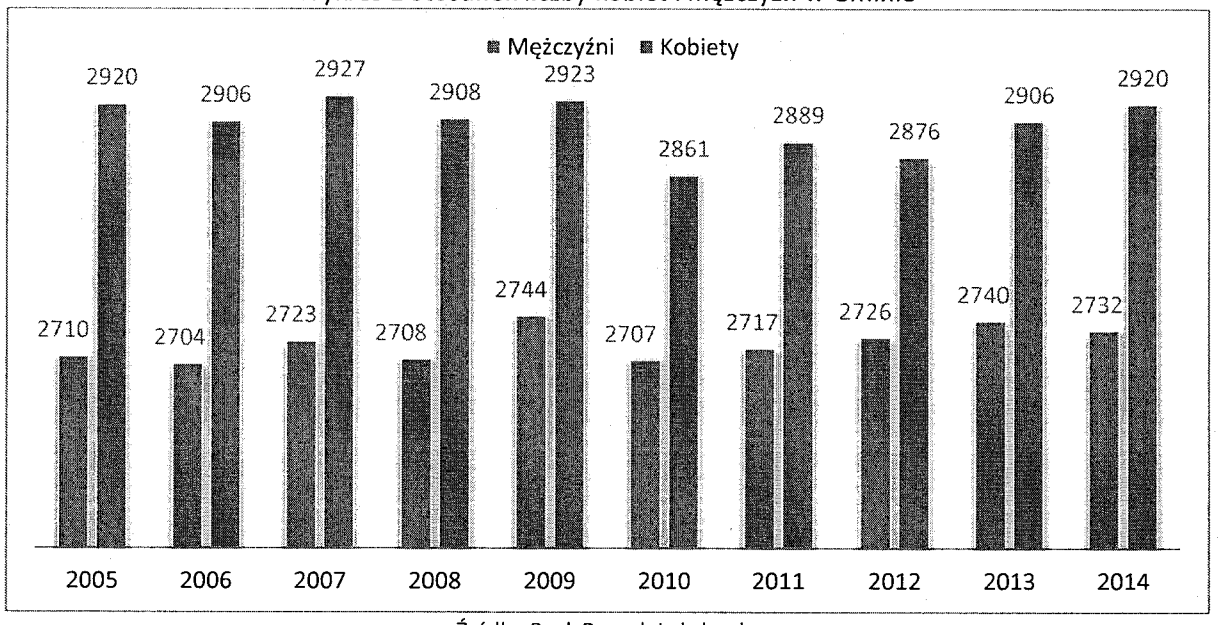
- W latach 2009-2014 wybudowano nowoczesną gminną halę sportową, w której odbywają się liczne zajęcia sportowe oraz mecze piłki halowej, a także organizowanych jest tu wiele imprez kulturalnych i akademii.

2.2. SFERA SPOŁECZNA

2.2.1. DEMOGRAFIA

W 2014 roku Gminę zamieszkiwały (wg. GUS) 5.652 osoby, w tym 2.732 mężczyzn oraz 2.920 kobiet. Kobiety mają nieznaczną przewagę liczebną nad mężczyznami (51,66%). Należy więc stwierdzić, że podział wg. płci jest niezwykle równomierny, nie tylko w roku 2014 ale także na przestrzeni wielu lat.

Wykres 1 Stosunek liczby kobiet i mężczyzn w Gminie

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Szczegółowe dane przedstawia tabela 3.

[8] Źródło: http://kamienicapolska.pl/

Tabela 3 LICZBA MIESZKAŃCÓW GMINY KAMIENICA POLSKA W LATACH 2005-2014

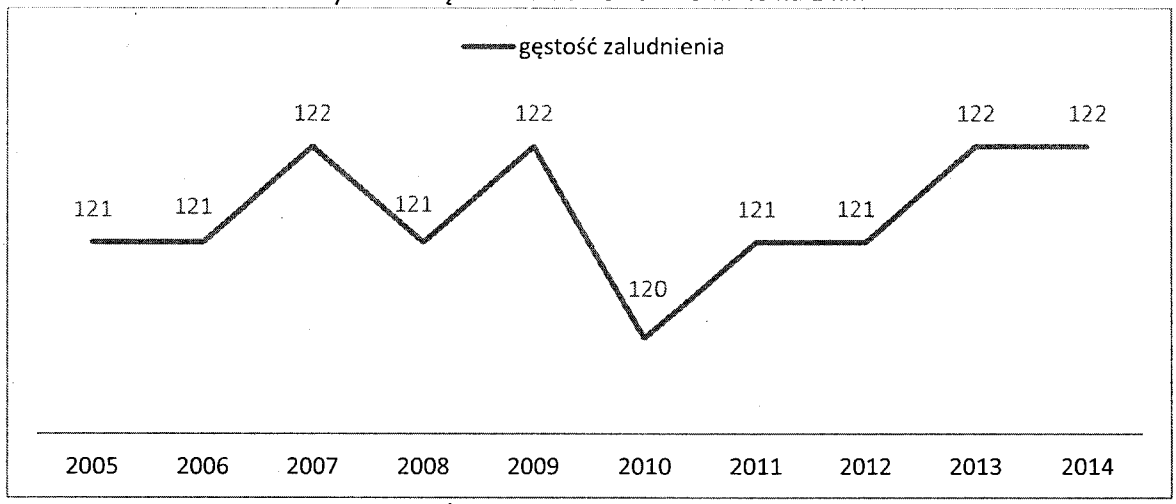
STRUKTURA WG PŁCI	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	5.630	5.610	5.650	5.616	5.667	5.568	5.606	5.602	5.646	5.652
Mężczyźni	2.710	2.704	2.723	2.708	2.744	2.707	2.717	2.726	2.740	2.732
Mężczyźni [%]	48,13	48,19	48,19	48,21	48,42	48,62	48,47	48,66	48,54	48,34
Kobiety	2.920	2.906	2.927	2.908	2.923	2.861	2.889	2.876	2.906	2.920
Kobiety [%]	51,87	51,81	51,81	51,79	51,58	51,38	51,53	51,34	51,46	51,66

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W Gminie Kamienica Polska można zauważyć, że w ostatnich 5 latach liczba ludności systematycznie rosła. W porównaniu do roku 2010 stan ludności zwiększył się o 84 osoby.

Gęstość zaludnienia w Gminie Kamienica Polska na przestrzeni ostatnich lat wykazuje niewielkie wahania. Jednak można stwierdzić, że pozostaje na stałym poziomie co prezentuje poniższy wykres. Według informacji z Banku Danych Lokalnych gęstość zaludnienia w Gminie w 2014 roku wynosiła 122 osoby na kilometr kwadratowy.

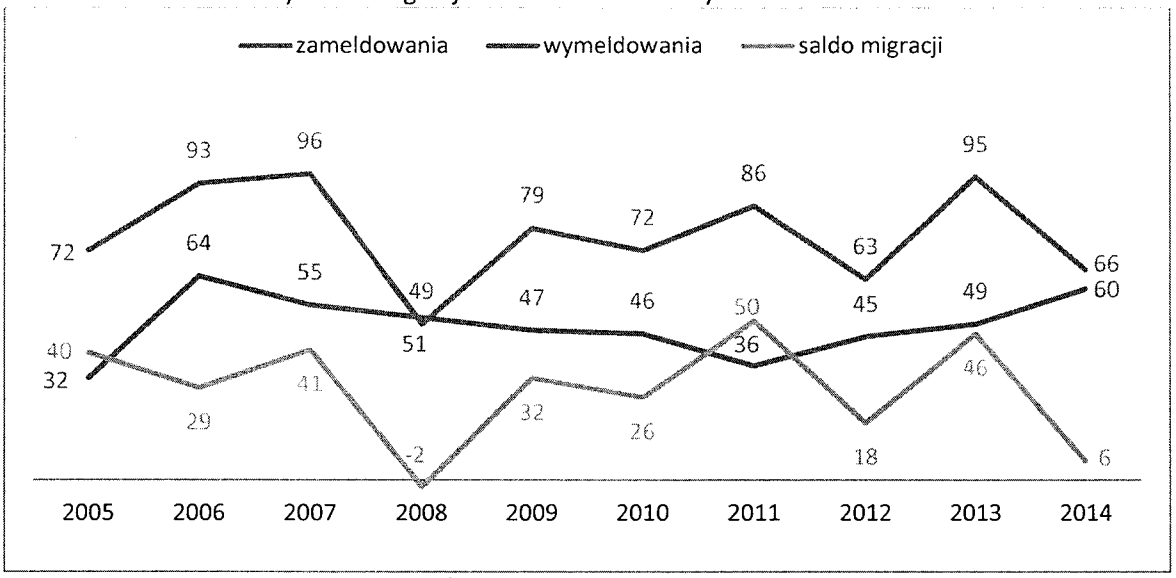
Wykres 2 Gęstość zaludnienia w Gminie na 1 km^2

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na wykresie 3 doskonale widać, że z wyjątkiem roku 2008, utrzymuje się w Gminie nadwyżka zameldowań w stosunku do liczby wymeldowań. W ostatnich dziesięciu latach saldo migracji tylko raz przyjęło ujemne wartości. W 2014 roku było dodatnie i wynosiło 6.

Wykres 3 Migracje mieszkańców Gminy Kamienica Polska

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Prezentowane dane niestety nie oddają całego rozmiaru zjawiska, ponieważ dotyczą wyłącznie osób, które zgłosiły się do urzędu i dopełniły formalności związanych z procedurą – najpierw – wymeldowania się z dotychczasowego miejsca pobytu, a później – zameldowania w nowym. Stąd to zjawisko jest trudne do oszacowania.

Według Banku Danych Lokalnych w 2014 roku 22 osoby wymeldowały się z Gminy do miast (prawdopodobnie pobliska Częstochowa). Taki stan rzeczy spowodowany może być dobrym połączeniem komunikacyjnym i bliskością dużych ośrodków miejskich, będących miejscem zatrudnienia i nauki mieszkańców. Jednakże odpływ ludności nastąpił przede wszystkim do innych miejscowości wiejskich (38 osób). W roku 2014 za granicę nie wymeldowała się ani jedna osoba. W tym samym czasie w przeciwnym kierunku podążyły tylko 2 osoby. Jeśli chodzi o zameldowania to w 2014 roku 41 osób zameldowało się z miast z 23 z innych miejscowości wiejskich.

Struktura ludności według wieku jest bardzo nierównomierna z uwagi na kolejne niże i wyże demograficzne. W ostatnich latach można zauważyć, że liczba zgonów i urodzeń utrzymuje się na bardzo podobnym poziomie. Odnotowana liczba urodzeń żywych na terenie Gminy w roku 2014 to 48, natomiast zgonów zanotowano 57.